

WYSPY ALANDZKIE

– region autonomiczny

Wyspy Alandzkie posiadają własne znaczki pocztowe od 1984 r.

WYSPY ALANDZKIE JAKO MODEL

Politycy, uczeni i dziennikarze z całego świata studiują przypadek Wysp Alandzkich jako przykład skutecznie rozwiązanego konfliktu mniejszościowego.

PB 1060 AX-22111 Mariehamn
Tel. +358-18-25000 Fax. +358-18-19155
info@regeringen.ax www.regeringen.ax

Osoby, które posiadają regionalne obywatelstwo i przybyły na Wyspy Alandzkie przez 12 rokiem życia są zwolnione z obowiązku służby wojskowej.

WYSPY ALANDZKIE NA ŚWIECIE

WSPÓŁPRACA NORDYCKA

Od 1970 roku Wyspy Alandzkie posiadają swoją reprezentację w Radzie Państw Nordyckich. Parlament Wysp Alandzkich wyznacza dwóch delegatów do Rady, którzy wspólnie z reprezentantami Rządu Wysp Alandzkich tworzą alandzką delegację w Radzie Nordyckiej.

Rząd Wysp Alandzkich uczestniczy również w pracach Nordyckiej Rady Ministrów.

WYSPY ALANDZKIE W UNII EUROPEJSKIEJ

W rozumieniu Aktu Autonomii sprawy polityki zagranicznej pozostają pod kontrolą Rządu Finlandii. Mimo to, Wyspy Alandzkie mogą do pewnego stopnia wpływać na kształt traktatów międzynarodowych, zawierających zapisy dotyczące obszarów, w których to autonomiczne władze są organami kompetentnymi. Akt Autonomii mówi, że traktat tego rodzaju przyjęty przez Finlandię, aby miał moc wiążącą na Wyspach Alandzkich, musi zostać zatwierdzony przez tutejszy Parlament.

W związku z powyższym, gdy Finlandia przystępowała do Unii Europejskiej w 1995 r., akcesja Wysp Alandzkich zależała od zgody Parlamentu autonomii. Po wyrażeniu przez Alandczyków pozytywnej opinii w dwóch referendach oraz po uzyskaniu gwarancji, że status Wysp Alandzkich w organizacji będzie regulowany specjalnym protokołem, Parlament zgodził się na członkostwo Wysp Alandzkich w UE. Protokół jest częścią fińskiego traktatu akcesyjnego i stanowi, że Wyspy Alandzkie są wyłączone z obszaru podatkowego UE. Ponadto, zawiera zapisy ograniczające prawo nabywania nieruchomości i otwierania działalności gospodarczej na Wyspach, a także potwierdza specjalny status Wysp Alandzkich w prawie międzynarodowym.

DEMILITARYZACJA

Wyspy Alandzkie są zdemilitaryzowane. Oznacza to zakaz stacjonowania na tym obszarze wojsk oraz zakaz wznoszenia jakichkolwiek fortyfikacji. Wyspy Alandzkie są także zneutralizowane, dlatego w przypadku konfliktu zbrojnego muszą być wyłączone z teatru działań wojennych.

Po inkorporacji Wysp Alandzkich do Cesarstwa Rosyjskiego w 1809 r., nowy władca zaczął budowę ogromnej fortyfikacji w Bomarsund we wschodniej części głównej wyspy. Podczas wojny krymskiej wojska francuskie wraz z brytyjskimi zaatakowały i przejęły kontrolę nad fortyfikacją. Następnie, w wyniku negocjacji pokojowych w Paryżu w 1856 r. Rosja jednostronnie zobowiązała się do demilitaryzacji Wysp Alandzkich.

Przy okazji rozwiązywania kwestii Wysp Alandzkich przez Ligę Narodów w 1921 r., została również podjęta decyzja o uchwaleniu konwencji międzynarodowej. Konwencja potwierdzająca zdemilitaryzowany status Wysp Alandzkich z 1856 r. oraz poszerzająca go o neutralizację została podpisana przez dziesięć państw. Rosja nie była sygnatariuszem konwencji z 1921 r., natomiast Traktat Moskiewski z 1940 r. oraz Traktat Paryski z 1947 r. zawierały zapisy o demilitaryzacji Wysp Alandzkich. Jakkolwiek, nie wspominały one o neutralizacji.

Landsting, bo taka była nazwa ówczesnej legislatury, zebrał się na pierwszą sesję 9 czerwca. Obecnie dzień ten jest obchodzony jako Święto Autonomii Wysp Alandzkich. Akt Autonomii dwukrotnie podlegał gruntownym zmianom: w 1951 oraz 1993 r.

REGIONALNE OBYWATELSTWO

Posiadanie regionalnego obywatelstwa Wysp Alandzkich jest niezbędne, by móc:

- głosować i kandydować w wyborach do Parlamentu
  - nabywać i posiadać nieruchomości na Wyspach Alandzkich
  - prowadzić działalność gospodarczą na Wyspach Alandzkich.
- Ograniczenie prawa do posiadania nieruchomości zostało wprowadzone, by zagwarantować tutejszej ludności, że ziemia pozostanie w ich rękach. Niemniej, nie jest zabronione osiedlanie się ludności napływowej na Wyspach.

Regionalne obywatelstwo nabywa się z chwilą narodzin pod warunkiem, że choć jedno z rodziców posiada to obywatelstwo. Imigranci, którzy mieszkają na Wyspach przez co najmniej pięć lat, posługują się językiem szwedzkim w stopniu zadawalającym oraz posiadają obywatelstwo fińskie, mogą ubiegać się o przyznanie obywatelstwa regionalnego Wysp Alandzkich. Rząd Wysp Alandzkich ma prawo zwolnić z obowiązku posiadania regionalnego obywatelstwa tych, którzy chcą wejść w posiadanie nieruchomości lub rozpocząć działalność gospodarczą na Wyspach Alandzkich. Mieszkając poza regionem przez ponad pięć lat, traci się jego obywatelstwo.

JĘZYK

Na mocy Aktu Autonomii szwedzki jest jedynym oficjalnym językiem na Wyspach Alandzkich. Oznacza to, że jest używany przez władze publiczne na poziomie gminnym, regionalnym oraz państwowym. Publikacje i dokumenty adresowane do Wysp Alandzkich, wydawane przez agencje rządowe Finlandii, muszą być sporządzone w języku szwedzkim. Językiem nauczania w alandzkich szkołach publicznych jest szwedzki.

LAGTINGET – PARLAMENT WYSP ALANDZKICH
Autonomiczny status Wysp Alandzkich pozwala na stanowanie prawa w dziedzinach odnoszących się do spraw wewnętrznych regionu oraz na sprawowanie władzy nad własnym budżetem. Alandzka legislatura, tutejszy parlament, nosi nazwę lagtinget. Parlament powołuje regionalny rząd Wysp Alandzkich, landskapsregeringen.

Autonomia Wysp Alandzkich regulowana jest Aktem Autonomii Wysp Alandzkich uchwalonym przez Parlament Finlandii. Wnoszenie poprawek do Aktu Autonomii musi przebiegać według takiej samej procedury legislacyjnej, jakiej wymagają poprawki do konstytucji. Niezbędna jest przy tym zgoda Parlamentu Wysp Alandzkich. Wszelkie zmiany w podziale władzy między Wyspami Alandzkimi a Finlandią mogą mieć miejsce jedynie na podstawie konsensusu. Obecny Akt Autonomii, trzeci z kolei, wszedł w życie 1 stycznia 1993 r.

W jakich dziedzinach Parlament upoważniony jest do stanowienia prawa?

Akt Autonomii wylicza dziedziny, w których Parlament Wysp Alandzkich jest organem kompetentnym do stanowienia prawa. Najważniejsze z nich to: edukacja, kultura i ochrona zabytków historycznych, a także:

- opieka zdrowotna, środowisko
- promocja przemysłu
- transport wewnętrzny

- administracja lokalna
- policja
- komunikacja pocztowa, radio i telewizja.

W wymienionych obszarach Wyspy Alandzkie funkcjonują praktycznie jak niezależne państwo z własnym systemem prawnym i administracją.

W jakich dziedzinach Państwo jest kompetentną władzą?

W dziedzinach, w których Parlament Wysp Alandzkich nie posiada uprawnień legislacyjnych, obowiązuje prawodawstwo fińskie, podobnie jak w pozostałej części kraju. Obejmują one:

- politykę zagraniczną
- większość gałęzi prawa cywilnego i karnego
- system sądownictwa
- cła
- państwowy system podatkowy.

By zagwarantować poszanowanie alandzkiego interesu w powyższych obszarach, autonomia posiada swojego przedstawiciela w Parlamencie Finlandii. Alandzki deputowany jest wybierany w taki sam sposób jak fiński członek parlamentu.

W jaki sposób wybierany jest Parlament Wysp Alandzkich?

Parlament liczy 30 członków, którzy są wybierani co cztery lata w tajnym głosowaniu według systemu reprezentacji proporcjonalnej. Uprawnienia wyborcze przysługują od 18 roku życia, jednak prawo głosowania i kandydowania w wyborach uzależnione jest od posiadania obywatelstwa regionalnego Wysp Alandzkich (zob. niżej).

Mimo że alandzkie partie polityczne są niezależne od swoich odpowiedników poza Wyspami, to czynnikiem łączącym je jest podobne podłoże ideologiczne.

Autonomia gospodarcza

Obok stanowienia prawa, do głównych zadań Parlamentu

należy dystrybucja środków budżetowych Wysp Alandzkich. Na wpływy składają się: dochody własne oraz jednorazowe wpłaty od Rządu Finlandii, które stanowią formę zwrotu podatków odprowadzonych przez Wyspy Alandzkie do budżetu państwa fińskiego.

Rząd centralny ściągá podatki, cła i inne opłaty także na Wyspach Alandzkich. W zamian, przeznacza określoną sumę pieniędzy do dyspozycji Parlamentu Wysp Alandzkich. Kwota ta stanowi 0,45 procent całości przychodu budżetowego państwa z wyłączeniem pożyczek rządowych. Wyspy Alandzkie wykorzystują tę sumę (w 2007 roku wyniosła ona ok. 190 milionów euro) na pokrycie kosztów administracyjnych, które w innym wypadku musiałyby ponieść władze centralne.

Kontrola legislacyjna

Ustawa przyjęta przez Parlament Wysp Alandzkich kierowana jest do Prezydenta Finlandii, który może skorzystać z prawa weta w dwóch przypadkach: jeżeli Parlament przekroczył swoje uprawnienia legislacyjne lub jeżeli uchwalone prawo narusza wewnętrzne bądź zewnętrzne bezpieczeństwo państwa.

Prezydent podejmuje decyzję w oparciu o opinię przedstawioną przez ciało zwane Delegacją Alandzką lub rzadziej przez Sąd Najwyższy. Połowa członków Delegacji Alandzkiej jest asygnowana przez Rząd Finlandii, pozostała część przez Parlament Wysp Alandzkich.

RZĄD

Rząd Wysp Alandzkich składa się z maksymalnie 8 członków, a na jego czele stoi przewodniczący, lantradet.. Rząd Wysp Alandzkich wyłany jest przez Parlament według zasad parlamentaryzmu po negocjacjach między różnymi frakcjami politycznymi. Celem jest stworzenie takiego rządu, który będzie się cieszył poparciem większości parlamentarnej, niemniej możliwe jest funkcjonowanie rządu mniejszościowego.

Administracja

Rząd Wysp Alandzkich wspierany jest przez pion administracyjny. Składa się on głównie z regionalnej służby cywilnej i dzieli na sześć departamentów. Rząd Wysp Alandzkich odpowiada za wszystkie dziedziny administracji

publicznej przekazane na mocy Aktu Autonomii Wysp Alandzkich. Zatem alandzki rząd regionalny i jego służba cywilna zarządzają tymi dziedzinami, które na pozostałym terytorium Finlandii przysługują rządowi centralnemu, jego poszczególnym ministerstwom, organom rządowej administracji terenowej i innym urządzeniom centralnym.

AUTONOMIA WYSP ALANDZKICH – POCHODZENIE

Jak to się stało, że tak niewielki naród posiada tak szeroką autonomię?

Odkąd wiadomo, Alandzcy zawsze posługiwali się językiem szwedzkim, a ich kultura w znacznej mierze przypomina tę szwedzką. Wyspy Alandzkie były częścią Królestwa Szwecji, ciesząc się okresami stosunkowej niezależności, aż do wojny 1808 – 1809, kiedy to Szwecja zrzekła się Finlandii i Wysp Alandzkich na rzecz Rosji. W wyniku tego porozumienia Wyspy Alandzkie weszły w skład Wielkiego Księstwa Finlandii.

Gdy Cesarstwo Rosyjskie chyliło się ku upadkowi w 1917 r., reprezentanci gmin alandzkich zebrani na tajnym spotkaniu w Alandzkiej Wyższej Szkole Wiejskiej zdecydowali o przyłączeniu Wysp Alandzkich do ich szwedzkiej ojczyzny. Delegacja alandzka przedstawiła swój postulat, poparty petycją ze strony większości dorosłych mieszkańców Wysp, królowi i rządowi Szwecji.

W grudniu 1917 r. Finlandia ogłosiła się niepodległą republiką, odwołując się przy tym do zasady samostanowienia, podobnie jak Alandczycy w swej odezwie do króla Szwecji. Finlandia nie była jeszcze gotowa, by sprostać żądaniom Wysp Alandzkim, dlatego w zamian zaproponowała im rodzaj wewnętrznego samorządu. Parlament Finlandii przyjął prawo regulujące status autonomii, ale fakt ten spotkał się ze sprzeciwem samych Alandczyków.

Z uwagi na międzynarodowy charakter kwestii Wysp Alandzkich, sprawa została zgłoszona do nowo powstałej Ligii Narodów. W czerwcu 1921 r. Rada Ligi przedstawiła kompromisową decyzję, która miała w pewnym stopniu zadowolić każdą ze stron: Finlandię, Szwecję i Wyspy Alandzkie. Finlandii zostały przydzielone suwerenne prawa nad Wyspami Alandzkimi, ale jednocześnie musiała ona zagwarantować ich mieszkańcom poszanowanie ich szwedzkiej kultury, języka i miejscowych zwyczajów, a także autonomii, przyznanej już w 1920 r. Decyzja Ligi Narodów została uzupełniona porozumieniem między Finlandią a Szwecją w sprawie realizacji powyższych gwarancji. Liga zdecydowała również o sporządzeniu traktatu regulującego demilitaryzację i neutralizację Wysp Alandzkich, aby nie stanowiły one nigdy zagrożenia militarnego wobec Szwecji.

W 1922 r., po tym jak Akt Autonomii z 1920 r. został uzupełniony zapisami o prawie wyborczym i nabywaniu gruntów, odbyły się pierwsze wybory do Parlamentu Wysp Alandzkich.

Wyspy Alandzkie posiadają własną flagę od 1954 r.